

Kvalitetsrapport systematiskt kvalitetsarbete 2019

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Omvärldsanalys	3
3	Resultat och analys.....	3
	3.1 Dokumentation	4
	3.1.1 Styrkor	4
	3.1.2 Svagheter	5
	3.2 Uppföljning.....	5
	3.2.1 Styrkor	5
	3.2.2 Svagheter	6
	3.3 Analys	6
	3.3.1 Styrkor	6
	3.3.2 Svagheter	6
	3.4 Planering och genomförande	7
	3.4.1 Styrkor	7
	3.4.2 Svagheter	7
4	Slutsats och utvecklingsområden	7
5	Frågor för fortsatt analys på din enhet.....	9
	Referenser.....	10

1 Inledning

Borås Stads utvecklingsplan för förskolan innehåller åtta utvecklingsområden (Värdegrund, Systematiskt kvalitetsarbete, Barnhälsoarbete, Språk, läs och skrivutveckling på alla modersmål, Matematikutveckling, Digital kompetens, No-teknik och Estetiska uttrycksformer). Utvecklingsplanen tar stöd i förskolans styrdokument.

Denna kvalitetsrapport redogör för hur det systematiska kvalitetsarbetet bedrivs på förskolorna i Borås Stad. Huvudman såväl som enhet ska enligt Skollagen, kap 4, bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete utifrån målområden i förskolans läroplan.

Rapportens empiri utgörs av observationer av lärmiljöer samt kvalitetssamtal med pedagoger på 10 slumpmässigt valda förskolor. Personal från Förskoleförvaltningen har genomfört och dokumenterat observationer och kvalitetssamtal.

2 Omvärldsanalys

I Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2018, s.18) står det att, ”alla som ingår i arbetslaget ska utifrån sina roller genomföra utbildningen i enlighet med de nationella målen och undersöka vilka åtgärder som behöver vidtas för att förbättra utbildningen och därmed öka måluppfyllelsen. För att stödja och utmana barn i deras lärande behövs kunskap om varje barns erfarenheter, kunnande och delaktighet samt inflytande över och intresse för de olika målområdena. Det behövs också kunskap om hur barns utforskande, frågor, erfarenheter och engagemang tas tillvara i verksamheten, hur deras kunnande förändras samt när de upplever verksamheten som intressant, rolig och meningsfull”.

Skolinspektionens rapport (2018) påvisar att Sveriges förskolor generellt behöver utveckla ett systematiskt kvalitetsarbete som mer styrs utifrån läroplansuppdraget, både på förskolenivå och på huvudmannanivå. Syftet med att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete är att öka kvalitet och måluppfyllelse i förskolan. En förskola som har hög kvalitet enligt Skolinspektionen omsätter läroplanen i praktiken.

Håkansson (2015) skriver att förskolan har en tendens att arbeta med varje läroplansmål var för sig, men Håkansson poängterar att läroplanen ska integreras i omsorg och undervisning och inte skiljas ut som enskilda ämnesområden. Ett systematiskt kvalitetsarbete ska utgå från några, utifrån analys, målstyrda processer som följs och dokumenteras. I denna rapport framkommer att pedagoger till viss del ökat sitt kunnande när det gäller att arbeta med målstyrda processer. Flera pedagoger betonar i rapporten att de ser syftet med att avgränsa och fördjupa kring några mål i det systematiska kvalitetsarbetet. Viss kunskap återstår dock kring hur övriga mål kan integreras i det systematiska kvalitetsarbetet. I läroplanen för förskolan (Skolverket, 2018, s. 18) står det att ”förskollärare ska ansvara för att: dokumentation, uppföljning, utvärdering och analys omfattar hur läroplansmålen integreras med varandra och bildar en helhet i utbildningen”. Det betyder att pedagogerna på förskolorna behöver ges förutsättningar och kunskap om hur integrering av mål kan ske i undervisningen.

3 Resultat och analys

Rapportens resultat och analys har bearbetats och analyserats mot begreppen *dokumentation, uppföljning, analys, planering och genomförande*, med utgångspunkt i dess

styrkor och svagheter. Systematiskt kvalitetsarbete förkortas genomgående i texten som SKA.

3.1 Dokumentation

Kategorin *dokumentation* omfattar hur pedagoger följer varje barns utveckling och lärande systematiskt. Huruvida pedagogisk dokumentation används för att ta tillvara på barns tankar och reflektioner för att utveckla undervisningen är ett område. Barns och vårdnadshavares tillgång till dokumentationen av undervisningen och hur barns integritet värnas, innefattas också.

3.1.1 Styrkor

Dokumentation sker på gruppnivå på flertalet förskolor och dokumentationen utgår både från barns intressen och behov när teman och projekt planeras. Händelseloggen på Ping Pong används på flertalet förskolor för att synliggöra undervisningen framförallt för vårdnadshavare. I loggboken på Ping Pong dokumenteras på en del förskolor dessutom det enskilda barnets lärande. På några förskolor har avdelningar gemensamt kommit överens om hur många inlägg som ska läggas ut på Ping Pong för att skapa likvärdighet på förskolan. Någon förskola har valt att skriva ut händelseloggen och sätta upp den i barnens höjd för att öka tillgängligheten för barnen. Någon förskola arbetar i projektgrupper och pedagogen som ansvarar för gruppen dokumenterar undervisningen som sker där i. Några förskolor menar att samtalet med barnen är oerhört viktigt. Barns delaktighet i dokumentationen innebär, på flertalet förskolor, att barnen tar egna bilder och/eller filmer. Ett annat sätt som lyfts fram av pedagogerna är att involvera barnen i val av dokumentation av en specifik undervisningssituation. Verktyg som främst används av barnen för att filma och ta bilder är lärplattan. Några förskolor har samtal med barngruppen kring dokumentationen på händelseloggen. Barns tankar kring vad inlägget ska innehålla tas tillvara både planerat och spontant i vardagen. Några förskolor lyfter att reflektionen tillsammans med barnen är viktig. Pedagogisk dokumentation anges på dessa förskolor vara betydelsefull för att ta till vara på barnens tankar och reflektioner över dokumentationen.

När det handlar om barns integritet lyfter alla förskolornas pedagoger att de alltid frågar barnen om och kring bilder och alster som berör dem innan de sätts upp eller publiceras. Pedagogerna framhäver dels den nya läroplanen (Skolverket, 2018), dels GDPR (General data protecting regulation) som anledning till att de numera värnar extra om barns integritet i dokumentationen. I läroplanen för förskolan (Skolverket, 2018, s.7) står det att ”Barnens rätt till kroppslig och personlig integritet ska också respekteras. Det gäller bland annat i den dagliga omsorgen och i frågor om dokumentation”.

På flertalet förskolor betonas att det är processen som ska dokumenteras, inte görandet. Det kan tyda på en utveckling från förra rapportens (2018) resultat. I den framkommer det i rektors beskrivningar att pedagoger är mer fokuserade på görande i dokumentationen än på processen. Eftersom endast tio förskolor ingår i underlaget kan det finnas skäl att tro att resultatet kan vara mindre trovärdigt. Pedagoger framhåller på några förskolor att det inte är relevant huruvida barnet är synligt på bilden/filmen eftersom det är processen som ska framhållas. Någon förskola har dock reflekterat över att det kan vara svårt att följa det enskilda barnets processer med enbart foton på till exempel på händer. Äldre barn är på flertalet förskolor mer delaktiga i dokumentationen och dokumentationen är oftast mer tillgänglig för dem.

3.1.2 Svagheter

På flertalet förskolor är tillgängligheten till dokumentationen begränsad särskilt för yngre barn. Oftast finns gruppens processer dokumenterad digitalt via Ping Pong, vilket gör att vårdnadshavare har möjlighet att ta del, men barnens tillgång till dokumentationerna blir begränsad om inte pedagoger organiserar för att yngre barn ska kunna påverka undervisningen. Pedagoger på medverkande förskolor betonar att det är ett utvecklingsområde att öka delaktigheten för yngre barn. Observationer visar att flertalet förskolor placerar dokumentationen högt upp på väggar. Åberg och Lenz Taguchi (2005) skriver att det är först när dokumentationen görs tillgänglig för barnen och används tillsammans med dem som den blir pedagogisk. Annars stannar dokumentationen vid att enbart visa en specifik händelse av ett nu och processen uteblir. Några pedagoger anger i kvalitetssamtalen att dokumentationen placerats utom räckhåll för barnen. Anledningen är att de anser att barnen drar ner dokumentationen, det gäller främst de yngre barnen. På flera förskolor går inte att utläsa via dokumentation i de pedagogiska miljön vilket tema/projekt som pågår. Dock framkommer det i kvalitetssamtalen med flertalet pedagoger att det pågår diverse teman och projekt till exempel utifrån förskolans prioriterade område, men dessa dokumenteras inte analogt. Organisation för att samtala med yngre barn om dokumentationer kan utvecklas på flera förskolor.

3.2 Uppföljning

Uppföljning som kategori inbegriper hur undervisningen systematiskt följs utifrån måluppfyllelse i läroplanens mål och riktlinjer. Hur barns lärande och utveckling påverkas av undervisningens innehåll och vilka arbetsformer som används för att utveckla och organisera undervisningen omfattas också.

3.2.1 Styrkor

Några förskolor har ett medvetet arbete kring att följa barns lärandeprocesser. Det framkommer både genom observationer av pedagogiska miljön och i kvalitetssamtal med pedagoger. Några pedagoger lyfter utvärderingen som en grund för fortsatt utveckling av undervisningen. Flera pedagoger betonar att det underlättar uppföljningsarbetet att utgå från förskolans prioriterade område och avgränsa mål och förväntade effekter till varje avdelning utifrån det. Rektorer beskrev i förra rapporten (2018) att pedagogerna behöver öka kunskap i att konkretisera mål. Det kan tyda på att pedagoger numera utvecklat kunskap i att avgränsa mål. Förskolor som har en fungerande SKA-mall dokumenterar och följer målprocesserna där. De förskolor som har en systematik kring att följa barns lärande, utvecklar och förändrar arbetsformer i större utsträckning mot undervisningens innehåll än övriga. En pedagog säger att det är viktigt att se SKA-mallen som ”ett aktivt instrument i uppföljningsarbetet”. Förskolor som använder pedagogisk dokumentation följer barns lärandeprocesser och planerar fortsatt undervisning i större utsträckning. En förskola beskriver att de utgår från sagan i arbetet. Sagans innehåll och barns tankar och reflektioner om sagan driver undervisningen framåt. Som exempel ger pedagogerna att de först hade ett syfte med sagan, men genom att använda pedagogisk dokumentation framkom det att några barn blev intresserade av en kub i sagan. Det medförde att pedagogerna tillvaratog barns funderingar om kuben och vidareutvecklade arbetet. Genom att kontinuerligt dokumentera händelser och processer för barnen växte projektet och fördjupades. De betonar att deras dokumentationsvägg är en förutsättning för att barnen ska göras delaktiga i planering av undervisning och ger dem förutsättningar att utgå från barns tankar om dokumentationen. De har dock för avsikt att återgå till målet men menar att det är viktigt att också fånga det som sker i stunden. Någon förskola beskriver att de

förändrar lärmiljöerna genom att följa barnens lekar och initiativ i dem. En förskola lyfter TRAS som ett verktyg för att utveckla och förändra arbetsformer.

3.2.2 Svagheter

Arbete med att utveckla en fungerande SKA-mall pågår på flera förskolor och en del pedagoger beskriver att de är osäkra på hur de ska följa upp och utveckla undervisningen. Även om pedagoger ser en fördel i att avgränsa mot ett mål ur läroplanen betonar de att det samtidigt är svårt att veta hur arbetet ska dokumenteras i en SKA-mall. En del förskolor arbetar med mål ur läroplanen månadsvis eller veckovis och en tolkning är att de har svårt att integrera mål med varandra och ser mål och riktlinjer som separata spår. SKA-arbete uppfattas av några pedagoger i kvalitetssamtalen som prestige och någon uttrycker att det lätt blir ett ”stressmoment” och ofta stannar arbetet med SKA upp om någon i arbetslaget är sjuk. Några förskolor anser att dokumentationen enbart visar ett görande och att det är svårt att följa en ”röd tråd” genom SKA och uppföljningsarbetet. En tydlig SKA-mall som utgår från pedagogers erfarenheter och med stödjande frågor är en förutsättning, menar flera pedagoger i kvalitetssamtalen.

3.3 Analys

Begreppet *analys* inrymmer huruvida dokumentation är underlag för analys och reflektion samt hur analysen bidrar till fortsatt utveckling av undervisning och utbildning. Analysen som utgångspunkt för hur mål ur läroplanen prioriteras och integreras i undervisning och utbildning.

3.3.1 Styrkor

Förskolor som har ett fungerande SKA-arbete och en tydlig mall, analyserar i större utsträckning undervisningen. Några förskolor som har ett fungerande SKA-arbete beskriver hur de förändrar och utvecklar både pedagogiska miljöer och undervisningen utifrån analysen. Pedagoger betonar att en tydlig mall med stödjande frågor är en förutsättning för att kunna analysera undervisningen och bibehålla riktning. Förskolor som har ett genomarbetat SKA-arbete beskriver tydligt hur de analyserar och utvecklar undervisningen. Även läroplanens mål integreras i pågående undervisning och analyseras kring. Det överensstämmer med Håkansson (2015) om att förskolor med god kvalitet integrerar läroplanen i den målstyrda processen. Enligt Håkansson ger det pedagoger möjlighet att hantera mängden mål i läroplanen.

3.3.2 Svagheter

Förskolor som inte organiserat för SKA-arbete ger inte pedagoger förutsättningar att analysera och utifrån det utveckla undervisningen. Pedagoger på dessa förskolor uttrycker en viss osäkerhet kring analysen och hur den ska föra undervisningen vidare. Huruvida läroplanen integreras i arbetet framkommer inte i kvalitetssamtalen. Istället uttrycker pedagoger ”läroplanen finns med hela tiden” När frågor om analys ställdes upplevdes en viss osäkerhet, ofta hamnade samtalet istället på andra delar inom SKA. Analysens betydelse behöver utvecklas på flertalet förskolor och pedagoger behöver bli trygga i vad analys kan innebära i ett SKA-arbete. I tidigare rapport (2018) lyfte rektorer upp att analyserna ofta var enkla och utan djup. Skolverket (2015, s. 11) betonar att analysens uppgift är att bedöma undervisningens kvalitet i förhållande till förskolans läroplan. Eftersom analysen är eftersatt i SKA-arbetet är det svårt i nuläget att bedöma förskolors kvalitet i Borås Stad. Generellt behöver flertalet förskolor utveckla ett fungerande SKA-arbete som ger pedagoger förutsättningar att analysera undervisningen.

3.4 Planering och genomförande

Kategorin *planering och genomförande* omfattar hur läroplanens mål, barngruppens behov och intressen är utgångspunkt vid planering av undervisning

3.4.1 Styrkor

Flertalet förskolor beskriver hur de observerar barns lekar och initiativ för att kunna utmana både behov och stimulera barns intressen. Som ett exempel ger en förskola hur de arbetar med barns närmiljö. Barnen visade intresse för hästarna i hagen intill förskolan. Pedagogerna tog därför tillvara på barnens intressen för hästarna och planerade därefter undervisning och organiserade lärmiljöer. För att kunna ta till vara på varje barns behov och intressen framöver har förskolan för avsikt att arbeta med projektgrupper. Projektgruppen ger, enligt pedagogerna, förutsättningar för pedagoger och barn att tillsammans fördjupa sig i gemensamma områden. På så sätt, poängterar pedagogerna, integreras läroplanen och barns intressen och behov blir tillvaratagna i undervisningen. En förskola berättar att de har lek som prioriterat område och de beskriver att de observerar barns lek för att kunna planera miljöer och undervisning som stimulerar och utvecklar leken. Leken genomsyrar all undervisning och läroplanens mål integreras genom leken. En förskola beskriver hur de utgår från TRAS för att bemöta barns behov och planera fortsatt undervisning. Genom att se barns faktiska behov till exempel i språkutveckling så kan intressen för något hos barnet bidra till att arbeta och fördjupa utefter läroplans mål. Förskolor som har en tydlig organisation för SKA, har också en struktur för hur de ska dokumentera observationer och utifrån det planera nästa steg.

3.4.2 Svagheter

Flertalet av medverkande förskolor redogör inte för hur de dokumenterar observationerna för att finna ut barns intressen och behov inför planering av undervisningen. En tolkning är att observationerna sker spontant och därför inte dokumenteras. Enligt Svenning (2014) så behöver begreppet dokumentation kopplas till observation. Svenning poängterar att dokumentationen är det som ger observationen en tydlighet och förutsättning att använda dokumentationen i ett nästa steg. Svenning skriver också att förskolan idag till viss del dokumenterar mycket, men att dokumentationen sällan används för att utveckla undervisningen. Verktyg som används på medverkande förskolor i denna rapport, är post it lappar, anteckningsblock och så vidare. Dokumentation ska vara framåtsyftande och transformativ, det vill säga leda till förändring (Lenz Taguchi & Åberg, 2005).

När det gäller att integrera läroplansmål beskriver några förskolor att de oftast har ”läroplanen i huvudet”. Pedagoger anser att läroplanen finns med naturligt i det som planeras och genomförs. Det framgår dock inte hur pedagoger processar och integrerar mål i SKA.

4 Slutsats och utvecklingsområden

Dokumentation

Flertalet förskolor dokumenterar gruppens lärande. Dokumentationen utgår både ifrån barns behov och från intressen när tema och projekt planeras. Händelselogg på Ping Pong används på flertalet förskolor för att synliggöra undervisningen för vårdnadshavare. Tillgänglighet för barnen är begränsad och observationer visar att om det finns dokumentation så finns den högt upp och alla barn kan därför inte se den.

Barns delaktighet i dokumentationen sker genom att barnen själva tar bilder eller filmer. De äldre barnen, menar flertalet förskolor, har mer tillgång till dokumentation och ges oftare möjlighet att själva dokumentera sina processer än yngre barn. I dokumentation som sker på förskolorna används analysen i begränsad form för att vidareutveckla undervisningen och endast några förskolor berättar om hur de tar tillvara på dokumentationen. Organisation för reflektion tillsammans med barnen brister på flertalet förskolor. De förskolor som beskriver att de tar till vara på barns tankar och funderingar nämner också att de använder pedagogisk dokumentation i arbetet. Flertalet förskolor betonar att de enbart dokumenterar processen och inte görandet. En styrka är pedagogers medvetenhet om och kring barns integritet, alla förskolor betonar att de alltid frågar barnen innan en bild publiceras eller sätts upp.

Utvecklingsområden

- Utveckla kunskap om hur pedagogisk dokumentation kan användas i undervisningen
- Göra dokumentationen tillgänglig för alla barn

Uppföljning

Några förskolor har ett medvetet arbete kring att följa barns lärandeprocesser. Det framkommer både genom observationer av pedagogiska miljön och i kvalitetssamtal med pedagoger. På dessa förskolor ses utvärdering som en grund för fortsatt utveckling av undervisningen. Flera förskolor lyfter att det underlättar uppföljningsarbetet att utgå från förskolans prioriterade område och avgränsa mål och förväntade effekter till varje avdelning utifrån det. De förskolor som har en fungerande mall dokumenterar och följer barns processer i större utsträckning. De omnämner också pedagogisk dokumentation som ett sätt att ta tillvara på barns tankar och reflektioner. Flertalet förskolor beskriver dock att de behöver utveckla och bearbeta mallarna de använder för att bättre kunna följa barnens processer och utveckla undervisningen. Pedagogerna beskriver att även om de förstår hur mål kan avgränsas är det samtidigt svårt att veta hur arbetet kan dokumenteras i en SKA-mall. Hur mål kan integreras med övriga mål lyfts också som ett utvecklingsområde

Utvecklingsområden

- Utveckla kunskap om hur undervisning kan följas upp
- Integrera andra läroplansmål i pågående undervisning

Analys

Förskolor som har ett fungerande SKA-arbete med en tydlig mall, analyserar i större utsträckning undervisningen. Dessa förskolor beskriver hur de förändrar och utvecklar både pedagogiska miljöer och undervisningen utifrån analysen. Bristande organisation för SKA-arbete på flera förskolor leder till att pedagoger inte vet hur de ska analysera och utifrån det utveckla undervisningen. Huruvida läroplanen integreras i arbetet framkommer inte. När frågor ställdes kring analys i kvalitetssamtalen, upplevdes på flera förskolor en viss osäkerhet. Analysens betydelse behöver utvecklas på flertalet förskolor och pedagoger behöver bli trygga i vad analys kan innebära i ett SKA-arbete.

Utvecklingsområden

- Att varje förskola har en mall för systematiskt kvalitetsarbete
- Att utveckla kunskap om analysens betydelse i ett systematiskt kvalitetsarbete

Planering och genomförande

Flera förskolor beskriver hur de observerar barns lekar för att kunna utmana både behov och stimulera barns intressen. Observationerna tas sedan tillvara och används för att fördjupa temat eller projektet. Några förskolor beskriver hur sådana processer kan se ut. Dock framgår inte hur observationerna är dokumenterade eller huruvida de är regelbundet gjorda. Systematiken kring planering och genomförande är otydlig. De förskolor som har ett tydligt systematiskt kvalitetsarbete underlättar pedagogers planering och genomförande av undervisningen.

Utvecklingsområden

- Utveckla kunskap om hur observationer kan användas som metod/empiri i det systematiska kvalitetsarbetet

5 Frågor för fortsatt analys på din enhet

Arbetslag

- Hur följs målstyrda processer och hur integreras andra läroplans mål i det systematiska kvalitetsarbetet?
- På vilket sätt används pedagogisk dokumentation med barn och arbetslag för analys?

Rektor

- Hur integreras läroplans mål i undervisningen?
- Vilka utvecklingsbehov ser du när det gäller dina förskolors kunskap om dokumentationens betydelse för barns och pedagogers lärande?
- Hur arbetar dina förskolor med analysen?

Förvaltning

- Vilka insatser i det systematiska kvalitetsarbetet behöver prioriteras?
- Hur kan analysen vidareutvecklas på förskolorna?
- Vilket övrigt stöd behöver prioriteras för att skapa likvärdighet i det systematiska kvalitetsarbetet?

Referenser

Håkansson, J. (2015). *Systematiskt kvalitetsarbete i förskola, skola och fritidsbem-strategier och metoder*. Lund: Studentlitteratur

Lenz Taguguchi, H & Åberg, A. (2005). *Lysnandets pedagogik-etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber.

Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Fritzes

Skolverket. (2015). *Kvalitetsarbete i praktiken*. Stockholm: Fritzes

Skolinspektionen (2018). *Förskolans kvalitet och måluppfyllelse*. Diarenummer: 2016:11445
<https://www.skolinspektionen.se/forskolans-kvalitet-och-maluppfyllelse>

Svenning, B. (2014). *Vad berättas om mig? Barns rättigheter och möjligheter till inflytande i förskolans dokumentation*. Lund: Studentlitteratur